

МИРОЉУБ ЈЕВТИЋ
Универзитет у Београду
Факултет политичких наука
Београд

УДК 2-1:177(497.11)
Оригиналан научни рад
Примљен: 22.09.2012
Одобен: 17.10.2012

РЕЛИГИЈА КАО УЗРОК ПОДЕЛА СРПСКОГ НАРОДА

Сажетак: Према провереним научним подацима приликом досељавања на Балкан, од свих сада постојећих јужнословенских народа, спомињу се само Срби и Хрвати. Данас имамо четири политичке нације на просторима који су у средњем веку насељавала ова два народа. Поред српске и хрватске имамо и црногорску и бошњачку политичку нацију. Основна вододелница приликом формирања ових политичких нација била је религија. Као резултат тога сви данашњи Срби су традиционално или суштински православни. Сви Хрвати су римокатолици, Бошњаци су муслимани, а Црногорци који су такође православци, настоје да своју самобитност докажу формирањем аутокефалне православне цркве. Како је кроз историју било масовних промена религије, због политичких притисака, тако су сви они који су мењали религију мењали и народно-сну припадност. Срби који су прелазили на римокатолицизам су се кроатизирали или мађаризовали. Они који су се исламизовали сада покушавају да формирају бошњачку нацију, или су се претворили у Албанце и Турке. Исто тако се дешавало да су Срби који су се одселили у Русију, због идентичне религије са Русима, данас Руси.

Кључне речи: религија, нација, поделе, конверзија, политикологија религије

У политици и науци на почетку 21. века преовладава став да је нација секуларна категорија. Због свега тога савремени општи политиколози, социолози, етнологзи и други који се баве проблемом нације, не обраћају превише велику пажњу на религију као једном од чинилаца који је утицао на обликовање савремених нација. За разлику од тога

политикологија религије као једна од најмлађих из корпуса политичких наука има друкчији приступ. У предмету њеног истраживања је посебно истакнуто да она проучава утицај религије на настанак савремених нација и народа.¹

Полазећи са те тачке гледишта, у овом тексту ће се обрађивати како је религија утицала на обликовање српског народа. Секуларни приступ нацији сасвим правилно полази од става да у друштву у коме је религија одвојена од државе можемо имати ситуацију да једна нација може бити састављена од припадника великог броја верских заједница. Тако да нација и религија не морају бити директно повезане. Ово је посебно важно због чињенице да данас имамо као преовлађујућа два типа нације: етничку и политичку. Етничка нација је она нација која је састављена од људи који имају исто етничко порекло, говоре исти језик и имају исту културу и традицију. Оваква нација може имати државу или не. Такве су нације нпр. руска, немачка или српска. Дакле, нације који имају државу. Али исто тако овој категорији припадају старе нације које немају државу, какав је случај са Курдима. Такву нацију Енциклопедија Ларус дефинише на следећи начин: „Велика људска заједница, најчешће смештена на једној територији, која има мање или више јако историјско, језичко, културно и економско јединство”.²

За разлику од тога, политичка нација је заједница која обавезно поседује државу и она се дефинише као: „Правни субјекат основан од појединаца који своје односе регулишу путем устава, који надилази сваког појединачног припадника и која поседује суверенитет”.³ Као што видимо, овде се ради о две сасвим различите дефиниције нације. За разлику од прве, ова друга нација може бити састављена од појединаца и група које имају потпуно различиту етничку, расну па чак и језичку структуру. Таква је нпр. швајцарска нација. Она је састављена од етничких Немаца, Француза, Италија и Реторомана. У овом случају се ради о белцима различитог етничког порекла, који имају различите језике, који су равноправни и званични језици државе. Исто тако имамо и политичке нације каква је бразилска, која има различит расни и етнички састав, али користе један језик који олакшава комуникацију. Бразилци су мешавина белаца, пре свега Португалаца, али и многих других, и

¹ Miroљub Jevtic, Political Science and Religion, *Политикологија религије*, бр. 1/2007. година 1.

² *Petit Larousse illustre*, Париз, 1988, стр 671; О економским утицајима на формирање нације погледати и у Живојин Ђурић, Православна религија у Србији и савремена неолиберална економска политика *Политикологија религије*, бр.1. година 2007

³ Исто.

црнаца веома разнородног етничког порекла из различитих афричких народа. Поред њих постоји и трећа категорија и то су бројни мулати који су настали мешањем две горе наведене. Дакле, ова политичка нација се од швајцарске разликује по томе што има један официјелни језик – португалски, ради лакше комуникације.

Свима који се националним питањем баве више је него јасно да је једна чињеница константа. То је веза између етничке нације и језика. Не постоји етничка нација која нема свој језик. Постоји могућност да једна етничка заједница формира више политичких нација, али етничке нације која нема свој посебан језик нема. Карактеристичан пример за ово је управо српски народ, односно српска етничка заједница која је у овом моменту формирала две политичке нације: српску или србијанску и црногорску. Овом информацијом већ смо ушли у централно питање којим се бави овај текст које гласи: како је религија утицала на формирање и поделу српског народа?⁴

Јасно је да етничка заједница постоји независно од религије и да једна те иста етничка заједница може у одређеним тренуцима историје припадати различитим религијама, или чак већина њених припадника може да се декларише као атеистичка⁵ или индиферентна према религији.

Исто тако је познато да су етничке нације кроз историју припадале једној доминантној религији, или су у време формирања као етничке заједнице и народи били припадници једне религије. Тек касније се дешавало да се код етнички формираних заједница појави различита религиозна припадност, али је тада етничка заједница, односно народ, већ био формиран. Тако да имамо ситуацију да у оквиру једног етничког народа, односно нације, имамо више него једну религију. Али у моменту формирања тих народа целокупно становништво је припадало једном етничком народу. Такви су случајеви Немаца и Холанђана. Данас се Немци деле на протестанте и римокатолике у односу 34% према 34%. Слична је ситуација и са Холанђанима. Они се деле на протестанте и римокатолике у односу 21% према 31%.⁶

⁴ О томе видети у Љубивоје Стојановић, Екуменизам и етнофилетизам - православни поглед, *Политикологија религије*, бр.1. година 2007.

⁵ Такав је данашњи случај са чешком нацијом. Према последњим подацима ЦИА 59% становника Чешке не припада ни једној верској заједници. Како је Чешка традиционално римокатоличка нација, важан је податак да се према истом извору само 26,8% процената декларисало као припадник те цркве. Цитирано према <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ez.html> (доступно 14.6.2012)

⁶ 2008 *The New York Times Almanac*, стр. 638. и 579.

У време досељавања на просторе данашње Србије, Срби су били пагани. Према до сада најпоузданијим подацима, које даје византијски цар и писац Константин Порфирогенит (913-959.) у својој књизи "De administrando imperio", Порфирогенит описујући Словене који су се доселили на територију Византије, спомиње само два племенска имена: Србе и Хрвате. Нема Бошњака, Црногораца, Македонаца... Говорећи о томе, на основу Порфирогенитових података, Иван Божић каже: „У таквим накнадним таласима дошли су у средишње југословенско подручје компактни делови старих словенских племена Срба и Хрвата познатих из заједничке прадомовине”.⁷ Познати хрватски историчари Јосип Бутурац и Антун Ивандија пишу да су се: „Језгра хрватског народа настанила на подручју јужно од Гозда и Саве, од Истре до Врбаса и Босне, а уз морску обалу до Цетине. Источно одавле настале су посебне земље: Паганија или Поморје од Цетине до Неретве, Хум или Захумље од Неретве до Дубровника, Травунија са Конавлима од Дубровника до Боке Которске...”⁸ Ови подаци су преузети од Порфирогенита и ми смо намерно цитирали два хрватска аутора да покажемо научну уверљивост података. Дакле, сами Хрвати се слажу да у маси Хрвати нису живели јужно од Цетине дуж јадранске обале, нити источно од Врбаса и Босне. Сва су та подручја према Порфирогениту била насељена Србима. За поменуте земље Паганију, Захумље и Травунију, када се говори о њиховој народносној или племенској припадности говорило се да су Срби.⁹

Дакле, на том подручју које обухвата скоро пола хрватске обале, са острвима Хвар и Брач, највећи део данашње БиХ и Србије није било других народа осим Срба. Нормално, када кажемо није било других народа не мислимо буквално, већ тиме кажемо да су ту Срби преовладавали и да су све оно што се ту нашло постепено претворили у Србе, а исти се процес дешавао и са Хрватима и са свим другим народима. Тако је текла етногенеза садашњих нација.

Ако погледамо садашњу ситуацију онда ћемо видети да на том простору живе четири политичке нације: српска, хрватска, бошњачка и црногорска. На основу поменутих извора види се да су ове нације могле постати само од двеју племенских групација које су имале племенска имена - Срби и Хрвати. Ове племенске групације су чиниле делове некада јединствене етничке целине Словена. Колики је степен подела Ср-

⁷ Иван Божић, Сима Ћирковић, Милорад Екмечић, Владимир Дедијер, *Историја Југославије*, Просвета, Београд, 1972, стр. 21-22.

⁸ Др Јосип Бутурац - Др Антун Ивандија, *Повијест католичке цркве међу Хрватима*, Хрватско књижевно друштво св. Ћирила и Методија, Загреб, 1973, стр. 35.

⁹ *Историја српског народа*, књига 1, друго издање, Београд, 1994, стр.145.

ба и Хрвата у време настанка није предмет овог текста. Али се он може добро видети из податка да су Ћирило и Методије хришћанске богослужбене књиге превели на језик Словена који се говорио у околини Солуна. Тај су језик и те књиге користили за христијанизацију Словена у Моравској, дакле садашњој Чешкој. Историчари језика се слажу „У прво време по досељавању, језик Словена на Балкану мало се разликовао од прасловенског”.¹⁰ Према томе, тешко је говорити о некој значајнијој разлици између масе Срба и Хрвата. Нормално, са временом су се развили дијалекти какви су штокавски, чакавски и кајкавски. Али за нас је важно да је данас штокавски преовладао код све четири политичке нације које су формиране на овим просторима и да оне чине једну етничку целину. Али етничку целину која се политички разликује и која је створила четири политичке нације. Питање које се поставља је како се једна етничка целина поделила на четири политичке нације? Одговор на њега је кључ овог текста, и он се своди на један појам- религију.

Дакле, наш је став да је религија била главни разлог који је довео до поделе једног етничког народа на четири политичке нације. Ако данас погледамо како ствари стоје видећемо да свака од поменуте четири политичке нације има посебну религију као доминантну. Скоро сви Срби су православни, Хрвати римокатолици¹¹, Бошњаци муслимани, а Црногорци православни али са снажном тежњом да начине аутокефалну цркву одвојену од српске, а све у циљу потврде посебне националне припадности. Али све то у условима када устав и Србије и суседних држава јасно предвиђају секуларни друштвени поредак и одвајају верске заједнице од државе.¹²

Са друге стране ако се сетимо онога што је говорио Порфиригенит па то упоредимо са садашњим стањем видећемо да нпр. на подручју од Херцег-Новог па све до ушћа реке Цетине у море, сво становништво јесте хрватско. Са друге стране Порфиригенит нас учи да се у његово време радило о Србима. Питање које би се могло поставити јесте шта се десило са тим Србима који су на тим подручјима живели? Да ли су се они негде иселили, па се на њихово место доселили Хрвати, или су пак неким геноцидом уништени. На основу свега што се из историје зна није се десило ни једно ни друго, већ су приликом успостављања грани-

¹⁰ Исто, стр. 132.

¹¹ Томислав Бранковић, Протестантске верске заједнице у социјалистичкој Југославији, *Политикологија религије*, бр.1/2007. Година 1.

¹² Владан Кутлешкић, Религија и верске заједнице у уставима и компаративно, с посебним освртом на предлог за нови устав Србије, *Политикологија религије*, бр.1/2007. Година 1.

ца између православне и римокатоличке цркве, међу овим Србима преовладале римокатоличке верске идеје. Тако да су се они одмах по христијанизацији и подели цркве на две, нашли у римокатоличком окружењу. Осим тога и у политичком смислу веома су рано постали део хрватског политичког простора. Како је у то време верска свест превазилазила народносна свест, тако су се ови римокатолици, мада Срби како нас Порфиригенит учи, почели ослањати на суседне римокатолике, а они су били Хрвати. Црква је обострано забрањивала међусобна мешања припадника двеју вера. Тако да су најважнији контакти: брак, породица, пријатељства, политичка наклоност почели да се формирају међу припадницима исте вере. За сваког римокатолика Србина било који други римокатолик био је важнији од Срба који нису били римокатолици. Како су најближи римокатолици били Хрвати, тако су се и ти Срби почели са њима орођавати и делити исте политичке идеале и самим тим се са временом и кроатизирали.

Како су се владајуће цркве односиле према иновернима најбоље можемо доживети из следећих података. Познати каноничар, владика Никодим Милаш описујући како су се Срби римокатолици из Дубровника односили према својим православним сународницима каже следеће: „Надражени од римокатоличког свештенства Дубровчани су толико зашли били у свом фанатизму противу једноплеменика својих православне вјере, да су сматрали, да сами опстанак републике зависи од те бра-тоубилачке искључивости. Сачувало се код њих предање, да је 1220. год. био у Дубровнику св. Франциск Асиски и на питање Дубровчана, колико ће постојати њихова република, да је одговорио, да ће трајати дотле, док врата њена буду затворена за схизматике. Исто тако да је св. Јаков марилијски у једној проповједи пророковао, да ће свршити република тада, када се озиди прва православна црква”.¹³

Или рецимо слични ставови у једном од најважнијих извора за средњовековну српску правну историју „Душанов законик”. „Законик из 1349. садржи строге одредбе против обраћања у јерес латинску, а мешовит брак дозвољава се само у случају да полуверац (католик) пређе у православље”.¹⁴ Резултат свега овога је јасан са тачке гледишта и једне и друге верске заједнице, прелазак у другу верску заједницу и припадност њој је издвајала тога човека или групу из народносне заједнице којој припада али од које се разликује вером. Однос религије и нацио-

¹³ Епископ Никодим Милаш, *Православна Далмација*, Сфаирос, Београд, 1989, стр. 241.

¹⁴ *Историја српског народа*, исто, стр. 554.

налне, односно, етничке идентификације је врло сложен.¹⁵ Тако су се постепено римокатолици српске народности одвајали од Срба. Дуго времена, како национална припадност није била посебно важна већ се инсистирало на верској, ти Срби римокатолици су себе просто ословљавали као римокатолике, или регионално као нпр. Дубровчане, али Хрвати нису били. Тек касније када питање нације постаје важно у 19. и на почетку 20. века код њих се почиње осећати криза идентитета. Прекинута веза са Србима православцима због различите вере, а снажно развијени породични и други односи са римокатолицима Хрватима утицала је да се ови Срби почну и народносно изједначавати са Хрватима. Како је то ишло нека покажу следећи примери. Све до краја 19. века и у почетним деценијама 20. века велики број Дубровчана, мада одувек римокатолици, су се изјашњавали као Срби. Познати сликар Дубровчанин Марко Мурат (умро 1944) је писао: „Кад сам ја био ђак дубровачке гимназије, сви наставници Дубровчани признавали су се Србима и скоро сви ђаци. Цела градска интелигенција... Једно време је на опћини била српска управа. Покојног Франо Гондола Гундулића, бискупа М. Водопивића убрајали смо у Србе, клер је симпатизирао са Србима, а неколико свећеника се осећало српски”.¹⁶

Описе сличне врсте оставили су и многи други римокатолици, али Срби по народности. А међу њима је поред таквих величина какав је Марко Мурат и данас скоро заборављени писац Људевит Вулићевић. Он је био родом из Цавтата. Био је не само римокатолик него и монах француског реда. Када је умро у Напуљу 1916. године на гробу му је написано „српски писац”.¹⁷ Шта се десило? Притисци су учинили да су сви ти римокатолици под притиском одустали од српске националности и претопили се у Хрвате. Не ради се, дакле, о православцима који су покатоличени него о Србима који су од вајкада били римокатолици. Дакле од времена саме поделе на ове две цркве 1054. године.

Још је карактеристичнији случај са православцима који су покатоличени. Они су прво постали римокатолици, било директним прелазом у римокатолицизам било прво преко уније, а онда из уније у чист римокатолицизам. О томе нам говоре данас врло познати истакнути Хрвати. Познати глумац Јосип Пејаковић, данас Хрват је говорећи за сплитску Слободну Далмацију рекао¹⁸ следеће: „То што је неки мој пре-

¹⁵ Види у: Ђорђевић; Гавриловић: *Србија: верска и етничка идентификација између балканске прошлости и европске будућности*, Култура полиса, 2006, стр. 342.

¹⁶ *Политика*, Београд, 4. 5. 2000, стр. 24.

¹⁷ *Глас јавности*, Београд, 25. 2. 2001, стр. 16.

¹⁸ Овде цитирано према *Политика*, 18. 4. 1994, стр. 6.

дак у Тивту чувајући главу измолио: Света Маријо милости пуна . То понављао ко зна колико пута, а касније пренио на цијелу породицу, то што су Пејаковићи прије 150 година од православних постали католици са мном нема никакве везе.”¹⁹ Или рецимо први председник и оснивач ХДЗ (Хрватске демократске заједнице) БиХ Давор Периновић. Говорећи и најљућим усташама из Западне Херцеговине Периновић каже: „Рођен сам у Хрватској, имам хрватску домовницу, по мајци јесам Хрват, осјећајем се као Хрват и имам природно право да будем Хрват иако ми је крштеницу издао православни поп. Међу Хрватима за мене мјеста нема, по неким правилима која прописаше покатоличени православци, познати данас као љуте усташе, западни Херцеговци.” Или даље на питање новинара: „Изнијели сте чудну тезу у НИН–у да су западни Херцеговци српског поријекла.” Периновић одговара: „Знате шта: хисторијски, дијелом, свакако јесу, иако ја поштујем право сваког да се декларише како год он то жели.” И коначно додаје: „Уствари, одговорит ћу вам једним питањем: нађите неког од наших археолога, нека ми нађе на оном подручју једну католичку цркву која је старија од 150 година. Ви знате ко је подигао мостарску катедралу, то су подигли тамошњи Бошњаци, бегови, да би католичком живљу једноставно омогућили да имају свој вјерски објекат”.²⁰

Како видимо стицајем историјских околности данас су сви ти римокатолици, било босански било хрватски, постали Хрвати. Религија је постала основна вододелница. Нарочито међу босанско-херцеговачким Хрватима идеја хрватства није постојала све до дубоко у 19. век, а у појединим регионима и до првих деценија 20. века. Говорећи о томе познати делатник за стварање муслимана Смаил Балић каже: „Било је то оно доба, када мајка касније иустакнутог хрватског књижевника Анте Алауповића у чуду поставља питање: Ма синко, какав су то нова вјера Хрвати”²¹ Они су били римокатолици и појам Хрват нису ни познавали, али су данас кроатизирани. Мада врло често, када се говори о националној припадности становника Босне, од самих босанских Хрвата чујемо да се декларишу као католици, дакле по вери. Дакле, они сами изједначавају нацију и веру и то тако да вери и даље дају предност. Трагове да су били Срби бришу колико могу и изјаве типа Пејаковића и Периновића изазивају праву буру, у шта се може уверити свако ко мало прегледа интернет.

¹⁹ *Политика*, 18.4.1994, стр.6, Београд

²⁰ *Дани*, 11. 2. 2000, Сарајево

²¹ *Босански погледи* Беч, 1971, стр.95.

Слични су се процеси одвијали на територији садашње Славоније. Маса Срба која је бежећи од исламских прогона долазила у ове крајеве, тражећи заштиту рикоматоличких владара Мађара а касније Аустријанаца, је по доласку била изложена притисцима да пређу на римокатолицизам. Тако да је онај део Срба, који је прихватио промену вере, са временом изгубио и српску свест и стопио се са најближим Хрватима, али се велики део исто тако и мађаризовао ако су били и кад су били у додиру са Мађарима. Бројна је литература о томе, јер је тај процес трајао дуго све до у касни 19. век па и после. Посебно је важно да су се такве књиге појављивале у самој Аустроугарској, а једна од значајнијих је Јохана Хајнриха Швикера. Он је 1875. године објавио књигу о унијаћењу где је показао да су Срби толико покривали територију данашње Хрватске да су били у великој маси у Жумберку, а то је на самој словеначкој граници, дакле на самом западном крају Хрватске. Швикер нам детаљно описује како је православно и српско становништво силом терано да пређе на унију са римокатоличком црквом, што је био директан пут у кроатизацију²² али и мађаризацију. То показују бројна српска презимена која носе Мађари као нпр. Петровић, Кокић итд. На залагање кнеза Милоша у Србији је 1831-1832. године успостављена Аутономна црква у односу на Цариградску патријаршију, у рангу Митрополије, док је Српска православна црква постала аутокефална на основу томоса Цариградског патријарха Јоакима Трећег 1879. То значи да је паралелно са изградњом модерне српске државе црква поред духовне власти ширила и своју друштвену моћ.²³

Идентична је била ситуација и са садашњим босанским муслиманима. Они би да изграде бошњачку нацију. Притом под тим појмом подразумевају све оне муслимане који говоре српски где год да живе. У БиХ, Рашкој области, КиМ, Црној Гори или Македонији. А сви знају најелементарније историјске чињенице да нема у средњем веку никаквих других становника у Рашкој области, КиМ или Црној Гори који нису Срби. И да су сви садашњи муслимани из тих крајева уствари Срби који су променили веру. Тачније, који су из православља прешли на

²² Јохан Хајнрих Швикер, *Историја унијаћења Срба у Војној крајини*, Архив Војводине, Каирос, Музеј СПЦ, Каленић, 1995. Преводац ове књиге на српски Никола Живковић веома агилни писац и интелектуалац из Берлина, иначе и сам поунијаћени Србин из Жумберка нам је причао да је у његовој најближој фамилији, све до скоро, било лелујања између хрватства и српства само на основу чињенице да су поунијаћени.

²³ Види у: Милић, Д: *Православни клир, закони и заштита врлина, Култура полиса, 2007, стр.111.*

у поунијаћени.

ислам. Идентична је ситуација са матицом Бошњака - Босном. Нема по Константину Порфиригениу никаквих Бошњака међу Словенима пристиглим на Балкан. Босна се дели на српски и хрватски део. Дакле од Пливе и Врбаса на западу су Хрвати, а на истоку Срби. Са продором Османлија настају велике сеобе и сви беже на Запад. Како су Хрвати најзападнији у Босни они напуштају своја станишта и на њихове просторе се досељавају Срби који долазе са истока, тако да је данас Западна Босна, која је по Порфиригениу била Хрватска, један од српских делова Босне. Тамо је Хрвата врло мало. Као последица тога, када се под притиском владајућих муслимана велики део становништва Босне исламизује, основну базу која прелази на ислам чине православци и Срби. Нормално има међу муслиманима и бивших римокатолика, али етничка база из које се регрутују муслимани су претежно Срби. Тај је процес такође трајао све до скоро. Бројне муслиманске и православне породице знају своје веома блиске рођаке друге вере. И ми смо лично вршили мала истраживања, па нам је нпр. Богдан Рајковић из села Брезојевица, општина Плав, рођен 1920. године причао да су двојица његових блиских рођака са истим презименом пред Први балкански рат прешли на ислам. И један од њих се одселио у Турску и самим тим се и турцизирао. Или рецимо Данило Вујошевић из села Матагуже у Зети, општина Подгорица, нам је причао да у Подгорици има рођака Гана Ораховца муслимана, који је држао фризерску радњу. Они су били иста породица, док један од рођака, Ганов предак није прешао у ислам. Сарајевски песник Саит Ораховац је из њихових редова. Посебно је важно и да се део породице и албанизовао и данас се декларишу као Албанци²⁴. Важан податак о томе процесу који се одвијао скоро пред нашим очима је забележио некада познати јавни радник Петар Костић (1852-1934.) у својој *Аутобиографији*, издање, Призрен 1997. Описује ко су данашњи Горанци – муслимани: „...брат мога деде Лазара, Анастас је прешао у ислам, али без дозволе свог старијег брата Лазара... знајући за Лазареву строгост Јакуб /Анастас/ спреми људе те ови близу села Брода убију мога деду Лазара. Тада моја Баба Стана пребегне у Призрен са својом децом, сем најстаријег Симе, кога је Јакуб задржао и потурчио. То је било између 1818. и 1821.” Још карактеристичнији је случај скоро преминулог књижевника Исе Калача. У свом роману *Изгнаник*, Титоград, 1992, на стр. 218-223. где описује исламизацију своје породице. Она се, док је још била православна, презивала Милачић. И шта се десило мада сви садашњи Калачи знају да је то истина, а ни сами је не крију, нико га

²⁴ Драган Новаковић, Исламска заједница у функцији остваривања албанских националних интереса, *Политикологија религије*, бр.1. година 2007.

није подржао. Сви они оптирају за бошњачку нацију и босански матерњи језик. Колики је степен идентификације са исламом најбоље се види из чињенице да многи од њих не само што постају муслимани него оптирају и за турску или албанску нацију. Поменути Петар Костић на страни 14. своје књиге каже да је и брат његове бабе Петко прешао на ислам. Тај Петко је имао сина Амета и кћер Атицу чији су синови отишли у Турску.

Таквим процесима су се сви они Срби који су прешли на ислам са временом однародили и формирали посебне колективите, односно, утопили се у заједницу муслимана која је била доминантна у османском царству. Врло је важно да ислам не познаје и признаје појам нације у европском смислу те речи.²⁵ Ислам све људе дели на основу верске припадности. Тако сви муслимани чине једну заједницу, сви православни другу, римокатолици трећу, Јевреји четврту итд. Самим тим су исламизовани Срби постали део исте заједнице у којој су били и туркофони и остали муслиману. Читав систем односа је био заснован на владавини муслимана и на дискриминацији немуслимана. Све то је дефинисано пјамом цихад.²⁶ Самим тим су се Срби који су исламизовани придружили тлачитељима својих сународника православне вере и тако се сасвим удаљили од заједничке судбине, а себе везали за османску империју.

Срби православни су све чинили да се ослободе исламске власти, а муслимани су настојали да их држе у покорности. Зато се међу њима створио непремостиви јаз. Сваки устанак који је тежио да српске земље ослободи за муслимане српске народности је представљао тежњу да их одвоје од исламског султана у коме су они гледали свога легитимног господара²⁷. Само је победоносна акција српске војске успела да их отргне од османске царевине. А они, што је са тачке гледишта ислама сасвим легитимно, никада нису прихватили српску државу. Нашавши се у условима секуларне државе у којој се свака политичка вредност дели на основу националне припадности, схватили су да им је једина могућност да добију део политичког колача ако се формирају као секуларна нација. Зато су у време комунизма формирали муслиманску нацију са великим М. Али будући свесни да то не може да издржи ни најмању логичку

²⁵ Мирољуб Љвтић, *Политиколооџја религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд. 2009.

²⁶ О једним муслиманском погледу на цихад видети у: Aneela Sultana, Digging Islamic Roots of Jihad to Unveil the Truth, *Политиколоџја религије* бр.1/2008.

²⁷ Због тога уживају подршку исламског света. Погледати о томе у Цафар Абдулмахди Сахиб, Арапско виђење балканских муслимана: покушај расветљавања улоге исламских фундаменталиста, *Политиколоџја религије б Политиколоџја религије* бр.1/2008р.1/2008.

анализу, променили су то име у бошњачку нацију. Опет не желећи да буду ни Бошњаци, јер би најрадије били Босанци зато што се држава зове Босна. Али пошто је то немогуће јер Срби и Хрвати из Босне никада не би прохватили да Босанци буду само муслимани. Као доказ да је то тако свој језик називају босанским а не бошњачким. Што је веома смислена игра речи, да се тако створе претпоставке за претварање Срба и Хрвата у националне мањине, чије су матичне државе Србија и Хрватска.

Чињеницу да су се Срби римокатолици и муслимани одвојили од Срба и прикључили, први Хрватима а ови други су створили бошњачку нацију, утицала је на веома истакнуте српске интелектуалце да критикују СПЦ, као одговорну за ове процесе. Јер су наводно тако Срби ослабљени зато што је СПЦ спречила интеграцију Срба на основу језика. Претеча ове политике био је Вук Караџић, али и огромна већина данашњих истакнутих српских интелектуалаца који оправдано заслужују епитет искрених српских патриота. То показује како они дубоко не разумеју природу религије, а самим тим ни суштину учења СПЦ. СПЦ је хришћанска црква, њена је глава Исус Христос и она само остварује његову мисију на земљи. А Христос није био Србин и није на земљу дошао да се бави српским питањем. Исус је ту да спасава душе свих људи без обзира на нацију, или расу. Начин на који се људи спашавају прописан је канонима који немају везе са Србима и СПЦ следи те каноне беспоговорено. Сетимо се само речи патријарха Павла који каже да је боље да нестане као Срби него да учинимо неко дело које није у складу са хришћанством. А управо се о томе ради, они који су прихватили ислам или римокатолицизам су се према тадашњем схватању Цркве одрекли Христоса и утонули у грех, а самим тим они су отпали од осталих Срба коју су остали првославни, нису их правоославни Срби одбацили. И они сами тј. ти муслимани и римокатолици ни по коју цену не желе више јединство са православним. У томе је ствар и није у питању никакав став цркве који је погрешан, већ напротив. И сама Црква која је номинално српска, српска је само до момента док Срби следе Христоса, када га одбаце Црква одбацује њих. То је логика црквеног мишљења. То се најбоље види кроз речи садашњег владике херцеговачког Григорија који каже: „Ја сам Србин док је српство подударно са хришћанством. У стварима гдје се српство разилази са хришћанством, у тим стварима Србин нисам”²⁸.

²⁸ Данас, божићни прилог, Београд 6-7. 1. 2011, стр. 11.

Посебно карактеристичан пример одвајања од српске нације јесте црногорски случај. Црногорци су етнички Срби православне вероисповести. Тај део српског народа је задесила иста судбина као остале Србе. И код њих је било преласка на римокатолицизам или ислам. Сетимо се горе поменутог Јосипа Пејаковића који говори о Тивту у Боки. Али овде се десила и једна посебна ситуација. Сада се, услед стицаја околности, и код дела оних који су православног порекла, истичемо порекла јер се углавном ради о атеистама²⁹, родила идеја да су Црногорци етнички посебан народ у односу на Србе.³⁰ Тај се став најбоље изражава следећим речима: „питање нације тако и ово питање цркве неодвојиво је од питања црногорске државе. Негирањем једног или другог негира се ствари Црна Гора... црногорска држава и српска црква у њој, ту не може бити јединства већ само сукоба... Тај сукоб може бити разријешен тако што ће ово бити Црна Гора, народ црногорски, црква црногорска или их у противном неће бити. Ако остане српска црква, Срби из Црне Горе и српска Спарта, онда је ту јасан епилог”³¹.

Овај случај је посебно карактеристичан јер се види да чак и када се ради о људима који имају исту веру као Срби, и чији су се преци изјашњавали као Срби, сада кад желе да се представе као посебан етнички народ ту своју жељу не могу да реализују без посебне аутокефалне православне цркве. Друга је ствар колико је идеја аутокефалне црногорске цркве реална. Али је јасно да без посебне аутокефалне цркве нема ни посебне црногорске нације. Али само посебне политичке нације, јер за етничку нема основног предуслова, нема посебног црногорског језика, као што нема ни хрватског нити босанског. Ма колико се лингвисти све ове три политичке нације трудили да такав језик конституишу и да га представе различитим од српског. Њихова се тежња показује јаловом и руши се пред здраворазумском чињеницом да свако ко дође из Јапана на пример, и научи црногорски, чим сретне Србина, Хрвата или Бошњака схвати да зна и тај језик, јер је у питању исти говор.

За сам крај текста ваља истаћи да је очигледно да се етногенеза нација из народа који говори један језик, српски, остваривала и оставарује и дан данас путем истицања религиозне различитости у односе на православне Србе. Тако да су од некада веома бројне етничке српске

²⁹ Нпр. лидер некада најистакнутије странке која се залагала за посебност црногорске нације Либералног савеза, Славко Перовић за себе каже да је атеиста. Цитирано према: *Ко је ко у Црној Гори*, Будва, 1993.

³⁰ Јевтић Мирољуб, *Политикологија религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2009.

³¹ *Монитор*, Подгорица, 10. 1. 1992, стр. 14.

масе данас створене четири политичке нације: Срби, Хрвати, Бошњаци и Црногорци. Те политичке нације су подлога стварању четири поседбе међународно признате државе. Како је стварање државе предуслов за сваку врсту активности која се у њима одвија, то је јасно да је проучавање религије као политичке чињенице камен темељац разумевања разлога постојања ових држава. Јер су све ове државе настале због религијских разлика. У том смислу јасно је да су политикологија религије и њена сазнања неопходан услов за разумевање стварности држава на овим просторима. И да је без сазнања које политикологија религије даје немогуће разумети политичку стварност формирану после распада СФРЈ.

Литература:

1. Aneela Sultana, Digging Islamic Roots of Jihad to Unveil the Truth, *Politikologija religije*, br. 1/2008.
2. Branković, Tomislav: Protestantske verske zajednice u socijalističkoj Jugoslaviji *Politikologija religije*, br.1/2007.
3. Butorac, Josip - Ivandija, Antun: *Povijest katoličke crkve među Hrvatima*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metodija, Zagreb, 1973.
4. Đorđević, Dragoljub. i Gavrilović, Danijela: Srbija: verska i etnička identifikacija između balkanske prošlosti i evropske budućnosti, *Kultura polisa*, god. III, br. 4/5, Novi Sad, 2006..
5. Đurić, Živojin : Pravoslavna religija u Srbiji i savremena neoliberalna ekonomska politika, *Politikologija religije*, br.1/2007.
6. Episkop Nikodim Milaš, *Pravoslavna Dalmacija*, Sfairos, Beograd, 1989.
7. *Istorija srpskog naroda*, knjiga 1, Beograd, 1994.
8. Jevtić, Miroljub: *Politikologija religije*, Centar za proučavanje religije i versku toleranciju, Beograd, 2009.
9. Kutlešić, Vladan: Religija i verske zajednice u ustavima komparativno, s posebnim osvrtom na predlog za novi ustav Srbije, *Politikologija religije*, br. 1/2007.
10. Miroljub Jevtic, Political Science and Religion, *Politikologija religije*, br.1/2007.
11. Milić, Dejan: Pravoslavni klir, zakoni i zaštita vrlina, *Kultura polisa*, god. IV, br. 6/7, Novi Sad, 2007.
12. Novaković, Dragan: Islamska zajednica u funkciji ostvarivanja albanskih nacionalnih interesa, *Politikologija religije*, br. 1/2007.
13. Sahib, Džafar Abdulmahdi: Arapsko viđenje balkanskih muslimana: pokušaj rasvetljavanja uloge islamskih fundamentalista, *Politikologija religije*, br. 1/2008.
14. Stojanović, Ljubivoje: Ekumenizam i etnofiletizam - pravoslavni pogled, *Politikologija religije*, br. 1/2007.
15. Šviker, Johan Hajnrh: *Istorija unijaćenja Srba u Vojnoj krajini*, Arhiv Vojvodine, Kairos, Muzej SPC, Kalenić, 1995.

Часописи, штампа

- Данас, Београд
- Глас јавности
- *Petit Larousse illustre*, Париз, 1988.
- Дани, Сарајево
- Политика
- Монитор, 10.1.1992, Подгорица.
- 2008 *The New York Times Almanac*
- *Ко је ко у Црној Гори*, Будва, 1993. Београд, 2009.

Religion as a cause of serbian people divisions

Summary: Within relevant historical sources, only mentioned South Slavic tribes in Balkan Peninsula are Serbs and Croats. Today we have four political nations on territories once settled by these two peoples in early middle age. Besides Serbian and Croatian, we have Montenegrin and Bosnian political nations. And main difference between them is a religion. All Serbs are traditionally Orthodox Christians. All Croats are Roman Catholics, Bosnians are Muslims. And Montenegrin, who are also Orthodox Christians, are trying to prove their particular identity by forming new orthodox autocephalous church. History is full of examples how people changed their religion under political oppression. As consequence they also changed their national belongings. Serbs who converted to Roman Catholicism became Croats or even Hungarians. And those who converted to Islam are trying to form new Bosnian ethnical nation. Or they transformed to Turks or Albanians. Same thing happens to Serbs who have moved to Russia, because of their identical religious affiliation with Russians they become Russians too.

Key words: religion, Nation, Divisions, Conversion, Politology of religion